

SZERZŐ: DÉKÁNY TIBOR

„TÚZÉT EGED IS IDEHÁNYJA,  
ITT E POHÁRBAN LÁNGOL Ő,  
SZÍVÜNK MEG ÉRTED TÖR KI LÁNGBA –  
Ó HON, HOGY BOLDOG LÉGY S DICSO!  
(ZALÁR JÓZSEF)

HELY A TETŐN:

# A NAGY- EGED- HEGY

Tizennegyedik alkalommal rendezték meg idén a Szőlészeti–Borászati Konferenciát Egerben. A tanácskozás napjainkra a legrangosabb, leglátogatottabb borászati rendezvényt nőtte ki magát, ami jól jelzi, hogy következetes építkezéssel a városnak sikerült Kelet-Magyarország borászati központjává válnia. Elméleti háttérként mögötte áll a Károly Róbert Főiskola Egri Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete, valamint az Eszterházy Károly Főiskola Borkultúra Központja, valóságos hátterét pedig a konferencia és a város fölé emelkedő Nagy-Eged-hegy képezi. Utóbbi magassága egyébként csaknem centiméterre megegyezik a budapesti János-hegyével.

m

indkettőnek kilátó van a tetején, és nagyjából a kilencvenes évek végéig mindkettőt erdő borította. Akkor azonban Egerben kisebb csoda történt. A

Nagy-Eged-hegy megrázta magát, és a rátelepült erdő rönkjei mögül előmosolyogtak a kultúrtáj olyan kedves és hamisítatlan jelei, mint a támfalak, illetve a valamikori szőlősorok kialakítását jelző tereplépcsők, amelyek azután hamarosan ismét szőlővesszőkkel népesültek be. Ebben az időszakban örömteli látvány volt, ahogyan egykori legnagyobb dőlőink kezdtek kiszabadulni az enyészet dzsungeléből, és sorra elbontakoztak, hogy megmutassák teljes szépségüket. A leglátványosabb megújulást a tokaji Hétszőlő és Király dőlő, valamint a vilányi Ördögárok dőlő mellett kétségkívül az egri Nagy-Eged-hegy produkálta. Nagy öröm ez nem csupán a szőlő- és borkultúra szerelmeseinek, valamint a lokálpatriótáknak, hanem mindenkinek, aki figyelemmel követi a hazai táj pozitív változásait, hiszen olyan ember alkotta tájelemről van szó, amelynek látványa mindannyiunk számára szemet gyönyörködtető. A komoly jövő előtt álló Nagy-Eged-hegyet terjedelmi okokból két részben szeretnénk bemutatni olvasóinknak.

Eger talán legszebb fekvésű városunk: legmagasabb hegyeink, a Mátra és a Bükk ölelésében, kiváltságos helyen épült fel. Neve összeforrta a hősiesség erényével, az egri vár ma is a hódítókkal szembeni kitartás, önfeláldozó ellenállás szimbóluma. Az egri vár védelmének történetében fontos

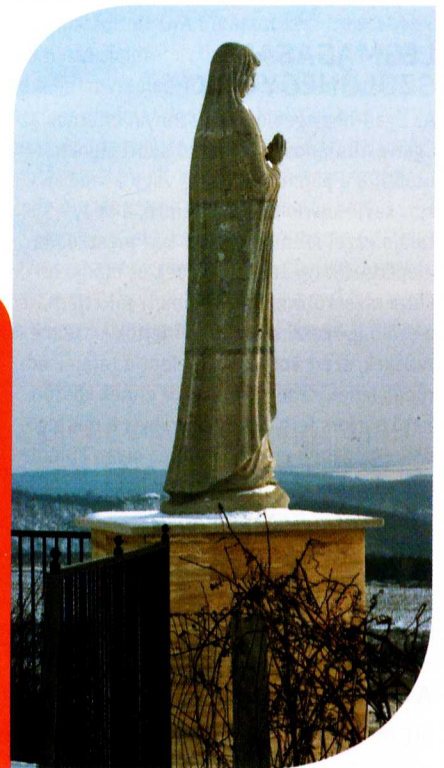
A SZŐLŐHEGYEN NAP MINT NAP JÁRÓ EMBEREK ÉVSZÁZADOK ÓTA JÓNAK LÁTJÁK; HOGY OLTALMAZÓUL EGY ÉGI LÉNYT FOGADJANAK MEG, AKI NEM VESZI LE A SZEMÉT A FÖLDJÜKRŐL. A NAGY-EGEDRE A MADONNA VIGYÁZ.

szerep jut a Bikavérnek, Eger emblemikus vörösborának is: egy legenda szerint a bort fogyasztó várvédők italát a megrettent jancsárok valóban bika-vérnek tartották. A terület urbanisztikai szempontból tökéletes helyszínnek bizonyult egy vár, egy város felépítéséhez, környezete pedig optimális feltételeket biztosít egy nagy borvidék kialakulásához.

### NAGY HEGYEK ÖLELÉSÉBEN

A kedvező adottságok között mindenekelőtt az éghajlatot, a Bükk, a Mátra jellemzően 800–1000 méteres vonulatát, távolabb a Heves–Borsodi dombság 300–500 méter magas védőkoszorúját, a vulkanikus eredetű termőtalajt és nem utolsósorban a pincék létesítésére kiválóan alkalmas riolittufa kőzetet említhetjük. A riolittufa viszonylag tartós, állandó hőmérsékletet biztosít, és könnyen vájható, mintha egyenesen pincék létesítésére találták volna ki. Mindezek alapján nem meglepő, hogy a vidéken már

a legkorábbi időkben meghatározóvá vált a szőlő- és borkultúra. Itt, északon hangsúlyos szerepe van a hegyek védőkoszorújának, amely védelmet nyújtott a hideg északi szelektől, mert itt viszonylag későn tavaszodik, és így rövid a tenyészidő. Általánosan elfogadott szabály, hogy a hegyek kitettsége szempontjából a besugárzás erőssége annyi fokkal délebbi területnek felel meg, ahány fokos a lejtő szöge. Az Eged-hegy déli lejtőjének



dőlésszöge 15 fokos, az ismertetett szabály alapján tehát a hegyet Szicília legdélebbi pontjainak megfelelő erejű napsugárzás éri.

A város és a borkultúra fejlődését elősegítő számos kedvező körülmény között említenő az is, hogy a jelenlegi város területét és közvetlen környékét már a honfoglalás során megszállta egy kisebb katonai egység. Szent István Egert püspökségi székvárosnak jelölte ki, és ez a döntés már magában hordozta a biztos fejlődés ígérését. A régészeti ásatások fényében az aacheni palotakápolna analógiájára ekkor épült fel a várdombon Eger legrégebbi székesegyháza is. Formai kialakítása rendkívül izgalmas, a téglatesztet formázó főhajóhoz félköríves apszissal záródó kerektemplom csatlakozik. Egyházi központként egyértelmű volt a szőlővel, borral való kiemelt jelentőségű kapcsolat, az itt megforduló külföldi főpapok, szerzetesek is szorgalmazták az egri borkultúra fejlődését. A szerzetesek, telepések magukkal hozták a burgundi, francia és olasz szőlészeti–borászati know-how-t, valamint szőlővesszőket.



## LEGMAGASABB SZŐLŐHEGYÜNK

Az Eged-hegy geológiai viszonyai eltérnek az Egerre általánosan jellemző adottságoktól: utóbbira a pannóniai agyag vagy a miocén kori kavicsos riolittufa jellemző, a hegy talaja ezzel szemben triász kori mészkő. Az alapközetet így tengeri üledék és márga alkotja mészkőtörmelékkal, amely jól átjárható a szőlő gyökerei számára. A lejtők kissé meredek, ezért kockázatot jelent a talajelsodródás lehetősége, ugyanakkor ennek köszönhető a gyors felmelegedés, vagyis a mérleg összességében pozitív. Mindez olyan különleges adottságokat eredményez, hogy az egriek úgy tartják, a Nagy-Eged nem csupán az ország, hanem egész Közép-Európa legjobb termőhelye, amelynek világviszonylatban is

dűlőnevek – például Vidra dűlő, Tóhegy – is utalnak. Időközben ez a törendszert sajnos kiszáradt, pedig a makroklimatikus viszonyokra nyilvánvalóan igen pozitív hatása lehetett.

## EGY LÉPÉS ELŐRE, EGY HÁTRA

Az Eged-hegy volt az első, ahol Eger környékén eltelepítették a szőlőt. A XV., XVI. századból származó források közel ötven egedi szőlőbirtokról tesznek említést. Ezek több mint fele egyházi tulajdonban volt, de az oklevelek megneveznek világi birtokosokat is: várbeli tisztviselőket, városi polgárokat, sőt nem helyben lakó „bebírókat” is, akiknek többsége érdekes módon kassai polgár volt. A ránk maradt kimutatás nem teljes, feltételez-

ellenében megváltotta a földesúri jogokat, és a saját ura lett. Az 1880-as években a határ 10 768 katasztrális holdjának csaknem fele, 4145 hold volt szőlővel betelepítve. A hatalmas méretű egri és Eger környéki pincesorok egy részét bejárva képet alkothatunk arról, milyen pezsgő élet folyhatott egykor a szőlőhegyek és a pincerendszerek világában.

Az 1888-ban megérkezett filoxéra azután hatalmas pusztítást végzett itt is, és hiába indult be a védekezés, valamint az újratelepítés, a következő csapást a trianoni döntés, a piac szűkülése okozta. A kilábalás nem ment könnyen. Az ötvenes években azért még megfigyelhető volt egy újabb nekilendülés. A Nagy Imre-kormány 1953-ban programot fogadott el az egri szőlőkultúra újbóli felvirágoztatására. Azt is megfogalmazták, mi-

## AZ EGRIEK MEG VANNAK GYŐZŐDVE RÓLA, HOGY A NAGY-EGED NEM CSUPÁN AZ ORSZÁG, HANEM EGÉSZ KÖZÉP-EURÓPA LEGJOBB TERMŐHELYE, AMELYNEK A VILÁGON IS ALIG AKAD PÁRJA.

alig akad párja. A hegy szőlő- és borkultúrával való szoros kapcsolatát egyébként már az is jelzi, hogy nevét Szent Egyedről, a szőlőművelés védőszentjéről kapta.

A Nagy-Eged-hegy azért is nevezetes számunkra, mert hazánkban itt kezdik a szőlő a legmagasabbra. A tokaji Kopasz-hegy csúcsa 514 méteres, Badacsony magassága 438, Somló-hegyé 431, Szent György-hegyé pedig 415 méter, ugyanakkor oldalukban a szőlő sehol sem megy magasabbra 300, illetve Tokaj esetében 325 méternél. A villányi Szársomlyó ugyan 444 méter magas, de lejtőin csupán a 175 méteres szintig húzódik fel a szőlő. Ezzel szemben a Nagy-Eged-hegy magassága eléri az 536 métert, és a szőlő egészen 500 méterig megterem rajta. Ily módon nem csupán hajszálnyival előzi meg a többi nagy szőlőtermő dűlőnket, hanem toronymagasan fölérjük emelkedik. A hegy körül valamikor kiterjedt törendszert volt, amire az ott kialakult növényzet mellett az egys

hető, hogy a hegyen mintegy 100 birtok lehetett ezekben az évszázadokban. 1596 után, amikor kezdetét vette a 91 évig tartó török uralom, az egri szőlők pusztulásnak indultak. A nagybirtokos szőlőtulajdonosok északra menekültek, a kisebb birtokosok részben szintén elhagyták a területet, részben pedig maradtak ugyan, de felhagytak a szőlőműveléssel, így a Nagy-Eged-hegy beerdősült. Az egri borkultúra XVIII. században bekövetkezett feléledését elsősorban a lengyel borkereslet motiválta. Erdődy Gábor egri püspök arra ösztönözte a város népességét, hogy fogjanak neki a szőlőművelésnek. Míg 1721-ben csak 589 szőlőbirtokos volt Egerben, addig az 1788. évi adatok szerint számuk már elérte a 2292-t, tehát csaknem megnégyszereződött. A szőlőkultúra nagy nekilendülését azután egy időre megakasztotta Lengyelországnak a XVIII. század második felében bekövetkezett feldarabolása. 1854 fontos évszám Eger történetében: ekkor a város 500 000 forint



lyennek kell lennie az Egri Bikavérnek: „...gránátpiros, testes és mégis lágy, tüzes, erős, de nem túl szeszes, egyöntetűen kellemesen fanyar, igen finom zamattal és sajátságos vaníliaira emlékeztető illattal...” Nagy energiával be is indult a Nagy-Eged-hegyen a szőlő újratelepítése, az öntözéshez, permetezéshez víztározókat is létesítettek. Hogy mi történt azután Nagy Imrével meg a programjával, azt mindannyian jól tudjuk, és nem is feledjük. A diktatúra minőséggel és mennyiséggel kapcsolatos elképzelései természetesen nem tették lehetővé az igényes minőségi borkészítést,



→ **GÁL TIBOR, AKI ELSŐKÉNT FOGALMAZTA ÚJJÁ MAGYARORSZÁG, ÉS AZON BELÜL EGER HELYÉT ÉS SZEREPÉT A VILÁG BORÁSZATÁBAN, ÚGY GONDOLTA, HOGY A HEGYRE KIFEJEZETTEN MELEGÉNYES FAJTÁKAT CÉLSZERŰ ELHELYEZNI.**

talajnyerő gödröket. A hegyen ugyanis a termőréteg viszonylag csekély, nagyon figyelni kell az erózióra, így már az ősidőkben kialakították ezeket a gödröket, amelyekből nagyobb esők után kosárral hordták vissza a termőtalajt a hegy tetejére. A beerdősült hegyoldal kiszabadításához, a sérült, tönkrement bástyák újraépítéséhez Bukolyi László fogott hozzá a legnagyobb elánnal. Létrehozta a Gróf Buttler Borászatot, amely 20 hektár terület vásárolt a hegyen. Kovács Nimród és a Monarchia Borászat 10 hektár, míg Gál Tibor az általa alapított GIA Borászat képviselőjében 10 hektár földterülethez jutott. Így alakult ki a hozzávetőleg 40 hektáros visszahódított terület eredeti felosztása. E birtokok közül csak a Gróf Buttler Borászat fejlődése mondható töretlennek, a többi birtoktestre még meglehetősen sok megpróbáltatás várt.

Gál Tibor, aki elsőként fogalmazta újjá Magyarországot és azon belül Eger helyét, szerepét a világ borászatában, úgy gondolta, hogy a hegyen kifejezetten melegényes fajtákat

a Nagy-Eged-hegyen a borkészítés becsődött, a hegy ismét beerdősödött, alatta viszont, az Eged dőlőn a rendszerváltozásig, majd azután is megszakítás nélkül folyt a termelés.

## KIBONTAKOZÁS

A rendszerváltozás teremtette meg a feltételeket ahhoz, hogy a Nagy-Eged-hegy ismét betöltse eredeti rendeltetését, és szőlőhegygé váljon. Dr. Pók Tamás gyermekkorában sokat biciklizett a Nagy-Eged-hegy oldalában pillangókat kergetve, és az erdőben, a fák között gyakran találkozott elvadult szőlőtőkékkel is. Gyermekkorában őta tudta hát, hogy ez a hegy eredetileg szőlőtermelésre hivatott. 1995-ben azután frissen végzett, de már világot látott, nemzetközi tapasztalatot szerzett borász barátjával és kollégájával, Vincze Bélával bekapogtatták az Egri Önkormányzat ajtaján, és eladták ötletüket, hogy amennyiben kapnának a várostól területet, vállalnák a nemes feladatot, kivágnák az erdőt, újratelepítenék a hegyoldalt. A város alpolgármestere fogadta őket, és elgondolkodott a javaslaton. Az elképzelés alapvetően kedvező visszhangra talált, s a képviselőtestülettel

folytatott konzultáció alapján végül az a döntés született, hogy legyen ismét szőlő a hegyen, de abból húzzon hasznot a város is: a területre licitet hirdetnek. Az Egri Bormíves Céh ekközben azon fáradozott, hogy felossza a területet a Céh-tagok között és koordinálja a licitálást, hogy ne legyenek kirívó különbségek az árajánlatokban és a területet a minőség iránt elkötelezett borászok vehessék birtokba. Az élet azonban – mint annyiszor

## A NEVES GRAFIKUS ÉS FILOZÓFUS, CSATHÓ PÁL, VALAMINT GÁL TIBOR EGYKORI HARCOSTÁRSA, GROMON TAMÁS ARRA FIGYELMEZTET, HOGY A HEGY „ÚJRAFORMATTÁLÁSÁVAL” NE SÉRTSÉK MEG A HELY SZELLEMET.

– ezúttal is keresztülhúzta a terveket – megjelentek a külső igénylők, és felrobbantották az előzetes megállapodásokat.

A nagyformátumú termőhely revitalizációjában Bukolyi László vívta ki magának a főszerepet. Ő volt az, aki a számítógépek világából érkezve mély hittel és hatalmas nekifeszüléssel látott neki az Egeden az élet újraszervezéséhez. Jól érezte, hogy a hegy egészen különleges adottságokkal bír – az ország, sőt, kellő hozzáállással, szakudással akár egész Európa legjobb adottságú szőlőhegye lehet –, de nem elég csupán eltelepíteni rajta a szőlőt, hanem újra kell szervezni a hegy vízháztartását, támfal-rendszerét, és újra működtetni kell az egykor kialakított

célszerű művelni. Ennek megfelelően a fehér fajták közül Viognier-t, a vörösök közül pedig Kadarkát, Syrah-t és Cabernet franc-ot telepítettek. Korai, mindmáig nehezen felfogható halálát követően egykori cégéből többen kihátráltak, s a hirtelen jött anyagi természetű gondok egy részét úgy lehetett a legrövidebb úton orvosolni, hogy megváltak ettől a nagy értékű területtől, pontosabban azért megtartottak egy hektárt a tizből, amelyen jelenleg fél hektáron 2003-as telepítésű Kadarka van, a másik fél hektárt pedig Furmint telepítéséhez készítették elő. Szerencsére kitartott a család és a birtok mellett Tibor harcostársa, Gromon Tamás, aki mindvégig azért küzdött, hogy a hegy „újraformattálásával” ne sértsék meg a Hely Szellemét.

Ezen a ponton már voltaképpen hátra is dőlhetnénk, hiszen úgy tűnik, minden sínen van, csupán ki kell várni azt a három–négy évet, amíg a tőkék termőre fordulnak, a dolog azonban mégsem ennyire egyszerű. Az újonnan telepített tőkék mintegy felét kiszántották, még mielőtt megmutathatták volna, hogy mit is tudnak. A lapunk következő számában olvasható folytatásban többek között arról is beszámolunk, hogy miképpen történhetett mindez.

(Vége az első résznek)

**A TÖKÉK MÉG PIHENNEK A JÓTÉKONY HÓTAKARÓ ALATT, DE HAMAROSAN ÚJJÁÉLED AZ ÉLET EZEN A NAGY MÚLTÚ DŐLŐN, ÉS BIZONYÍTANIUK KELL.**

